

Türkiye’de Kentleşme Sürecinde Göç ve Toplumsal Entegrasyon

M. Akif ÖZER*
Serpil YILDIRIM**

Öz: Kentleşme ve göç, günümüzde gelişmekte olan ülkeler için temel sosyal meselelerden biridir. Tarih boyunca kentler, toplumsal gelişimin merkezleri olmuş ve sürekli bir göç dalgasına maruz kalmışlardır. Kentler; ekonomik cazibeleri ve insanlara daha iyi yaşam şartları sunma potansiyelleri sebebiyle göç hareketlerinin artmasına ve yoğun göç olaylarının yaşanmasına neden olmuşlardır. Bu kapsamda göç olgusu, başlangıçta ekonomik ve toplumsal kalkınma ihtiyacıyla ortaya çıkmış olsa da günümüzde kökeni ve dinamikleri bakımından farklılık göstererek çeşitlenmiş ve niteliği değişmiştir. Endüstri devrimi sonrası öncelikle ekonomik nedenlere dayalı olan göç hareketleri, günümüzde artık siyasi ve temel insan haklarıyla ilgili sebeplerle de meydana gelmektedir. Bu durum, göçlerin niteliğini değiştirmekte ve göç olgusunu yönetme yaklaşımlarını etkilemektedir. Daha önce iç göçe odaklanan göç politikaları, son zamanlarda uluslararası etkileşimi olan çok taraflı bir göç politikası ve yönetimi gerektirmektedir. Bu süreçte göçler, gerçekleştiği kentsel alanların kullanımını ve kentlerin yeniden şekillenmesini, gelişimini ve dönüşümünü etkileyen bir döngü olarak görülmektedir. Bu bağlamda, kentlerin sağlıklı bir dönüşüm süreci geçirebilmesi için, göçmenlerin kente uyum sağlaması, entegrasyonu ve kentle bütünleşmeleri hayati önem taşımaktadır. Bu çalışmada, günümüzde sıkça yaşanan göç hareketlerinin kentleşme süreciyle ilişkisi ele alınmakta, göçmenlerin kente entegre olma ve kentle bütünleşme süreçleri incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kent, Entegrasyon, Uyum.

Migration and Social Integration in the Urbanization Process in Turkey

Abstract: The phenomenon of urbanization and migration is one of the important social problems for developing countries today. Throughout history, cities have been centers of social development and have constantly been exposed to waves of migration. Cities, due to their economic attractions and potential to offer better living conditions to people, have

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Ün. İİBF Siyaset Bil. ve Kamu Yön. Böl.,
mehmet.ozer@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2220-2271.

** Dr., Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, serpilakis@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7593-4666.

led to an increase in migration and intense migration events. In this context, the phenomenon of migration has diversified and changed in nature, despite initially arising from the need for economic and social development. Following the industrial revolution, migration movements primarily driven by economic reasons are now also occurring due to political and fundamental human rights concerns. This shift not only alters the nature of migrations but also influences approaches to managing migration phenomena. Previously focused on internal migration, migration policies now necessitate a multi-stakeholder international approach. In this process, migrations are seen as a cycle affecting the use of urban spaces and the redevelopment, growth, and transformation of cities. In this context, the successful transformation of cities relies heavily on the adaptation, integration, and assimilation of migrants. This study examines the relationship between migration and urbanization, focusing on the integration and assimilation processes of migrants into cities, which are experiencing frequent migration movements.

Keywords: Migration, City, Integration, Adaptation.

Giriş

Kentler üslendikleri işlevleri gereği bulunduğu toplumun ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapısından etkilenmektedirler. Bununla birlikte barındırdığı toplumun yapısı ve işlevleri üzerinde de etkilidirler. Bu açıdan kentler sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedirler. Bu değişim ve dönüşüm hareketleri ise yoğun şekilde toplumsal bir hareketlilik olan göç olgusundan etkilenmektedir.

Göç ve kentleşme süreçleri tarih boyunca birbirine paralel olarak gelişmiştir. Göçler, barındırdığı birçok soruna karşın ekonomik, ticari, kültürel, sosyal vb. açılardan da toplumsal gelişmeye kaynaklık etmişlerdir. Bununla birlikte kentlerin ekonomik gelişmişlik seviyesi ve daha iyi yaşam koşulları sunma potansiyeli de göç hareketlerini teşvik etmiştir.

Tüm dünyada yaşanan ve insanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu başlangıçta ekonomik ve toplumsal kalkınmaya duyulan ihtiyaçla gerçekleşmişse de günümüzde kökeni ve dinamikleri bakımından farklılık göstererek çeşitlenmiş ve nitelik değiştirmiştir. Endüstri devrimiyle ekonomik yönü ağır basan göç hareketleri, günümüzde siyasal ve temel insan haklarının kullanımına ilişkin sebeplerle yaşanmaya başlamıştır. Bu durum göçlerin niteliğini değiştirdiği gibi göç olgusunu yönetmek adına göçe yaklaşım süreçlerini de etkilemiştir. Öncesinde daha çok iç göç temelinde şekillenen göç politikaları, zamanla çok aktörlü uluslararası bir göç politikası ve yönetimini zorunlu kılmıştır.

Göçlerin özellikle günümüzde yaşandığı gibi uluslararası bir nitelik kazanması, Türkiye gibi göç alan ve geçiş konumunda olan ülkeler açısından toplumsal olarak bir arada yaşamının gerekliliklerinin de sağlanması adına birtakım önlemlerin alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu açıdan göç süreçleriyle birlikte değerlendirilen toplumsal bütünleşme ve entegrasyon faaliyetleri; yoğun

göç hareketlerinin gerçekleştiği ve insanların bir arada yaşadığı mekanlar olarak kentlerde göç eden gruplar/topluluklar ile kentin yerel halkının bir arada ve bir düzen içinde yaşamasına yönelik düzenlemeleri içermektedir.

Bu çalışmada son yıllarda Türkiye’nin gündeminde önemli bir yer tutması gereken göç ve buna bağlı olarak toplumsal entegrasyon faaliyetleri, kentleşme süreci çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu amaçla öncelikle çalışmanın konusunu oluşturan göçün kavramsal bir analizi yapılarak niteliği, türleri ve toplumsal, ekonomik, kültürel vb. birçok boyutu olan göç sürecinin yönetimi ele alınmıştır. Ardından göçün bireyler üzerindeki etkisine yönelik psiko-sosyal boyutu değerlendirilmiştir. Her ne kadar göç ve uyum sürecinin sosyal, ekonomik, toplumsal, psikolojik gibi pek çok ayağı olsa da burada çalışmanın odağında yer alan toplumsal entegrasyon sürecinin daha iyi anlaşılabilmesi için göçün psiko sosyal boyutu üzerinde durulmuştur. Bunun yanında çalışmada göç olgusuyla birlikte değerlendirilen entegrasyon kavramı çeşitli boyutlarıyla incelenmeye çalışılmış, birbirinin sebep ve sonucu olarak de değerlendirilen göç ve kentleşme kavramları üzerinden Türkiye’nin kentleşme süreci ele alınmış ve son kısımda tarihsel bir zeminde Türkiye’nin göç süreci ve göçe ilişkin politikaları, entegrasyon süreci ve kentsel yaşam çerçevesinde tartışılmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş bu kapsamda doküman analizi üzerinden literatür taraması yapılmıştır. Konuya ilişkin teorik yerli ve yabancı kaynaklar belirlenmiş, toplanmış ve incelenerek çalışmaya esas verilere ulaşılmış, bu verilerin analizi ve değerlendirilmesiyle çalışmanın sonuçlarına ulaşılmıştır.

Göçün Niteliği, Türleri ve Yönetimi

Tarih boyunca insanların karşı karşıya kaldığı bir olgu olarak göç, ekonomik siyasal değişimler, afet, salgın hastalıklar, savaşlar v.b sebeplerle yaşanmıştır. İşlerini evlerini yerlerini terk eden insanlar bazen kendi rızaları ile bazen de zorunlu olarak bu yer değiştirme faaliyetini gerçekleştirmişlerdir. Özellikle soğuk savaş döneminin sona ermesi ile belirginleşen göç, günümüzde ulusal ve uluslararası boyutta yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Küreselleşme sonucunda ise çok parçalı, çok taraflı ve karmaşık bir hal almıştır. Bu açıdan göç günümüzde ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan bir olgu olarak evrensel bir konu haline gelmiştir (Çağlar, 2018: 30). Bu bağlamda geçmişten günümüze yaşanan bir süreç olan göç çeşitli disiplinlerin de araştırma konusu olmuştur.

Türk Dil Kurumu (TDK)’na göre göç; “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göçü “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği

nüfus hareketleri” olarak görmektedir. Bu tanıma mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhil edilmiştir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 35-36). Bir başka tanımlamada göç; “insanların, grupların demografik, coğrafik, ekonomik ve sosyo-politik nedenlerle zaman ve mekânda yer değiştirmesi ile eyleme dönüşen ve eylemin bitiminden sonra da etkileri devam eden bir süreçler bütünü” (Çakır, 2011: 210) olarak ifade edilmektedir. Göç; “sosyal, ekonomik, siyasal, askeri, hukuksal, eğitimsel, kültürel, bireysel ve diğer nedenlerle idari yerleşim birimleri, coğrafi bölgeler ve/veya ülkeler arasında gerçekleşen, geçici veya kalıcı süreli yerleşim yeri değişikliklerine karşılık gelen, dinamik bir süreç” (Çağlar 2018: 31) olarak da tanımlanmaktadır.

Çok boyutlu bir kavram olan göç olgusunda daha çok belli bir nüfusun bir yerden başka bir yere olan hareketi düşünülürken, burada göçün coğrafi bir yer değiştirmeden çok daha kapsamlı ve köklü bir içerikte olduğuna da dikkat çekmek gerekir (Sağlam, 2006: 34). Bu açıdan göç olgusuna yaklaşım, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Kimi ülkeler kırdan kente göçü teşvik ederken, kimi ülkelerde doğrudan yasaklanmakta ve çeşitli caydırıcı önlemlerle göç kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır (Şenses, 2002:163).

Göç olgusu literatürde gerçekleşme şekline bağlı olarak çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. Sürecin niteliğini belirleyen bu hareketlilik; göç eyleminin zamanı, süresi, göçü gerçekleştiren kişi ve topluluk sayısı gibi birçok çeşitliliğe göre sınıflandırılabilir. Kişilerin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, dinî gibi sebeplerle kişisel olarak aldıkları göç etme kararına ‘bireysel göç’; topluluk halinde aldıkları göç kararına ise ‘toplu göç’ denmektedir. Belirli bir zamanda çok sayıda kişinin, tabiiyetinde olduğu ülke dışına düzensiz gruplar halinde hareket etmesi kitlesel göç kapsamında incelenirken, çok sayıda yabancıların bir ülkeye sürekli olarak giriş yapması ‘toplu akın’ şeklinde ifade edilmektedir.

Literatürde bir diğer kategori olarak ‘isteğe bağlı göçler’, kişinin göç ederken başkasının etkisi altında kalmadan gerçekleştirdiği göç türü iken, siyasal baskılar, savaşlar ve doğal afetler gibi etkenler sebebiyle kişiyi göç etmeye zorlayan ve isteği dışında gerçekleşen göç hareketi ise ‘zorunlu göç’ olarak kabul görmektedir. Bazı göçler zaman bakımından da belirli farklılıklar göstermektedir. İnsanların, yaşadıkları yere tekrar dönmek üzere göç etmesi ‘devamlı’ ya da ‘kesin göç’ olarak tanımlanırken; insanların, ikamet ettikleri yeri belirli bir süre terk etmesi durumu ise ‘geçici göç’ olarak adlandırılmaktadır. Yerleşme niyeti olmaksızın bir ülkeden başka bir ülkeye göç ederken geçiş ülkesinde bulunan kişi ya da kişi gruplarına ‘transit göçmenler’, bu türde oluşan göçe ise ‘transit göç’ denmektedir (Akıncı vd, 2015: 62-64).

Göçler yaygın bir şekilde iç göç ve dış göç olarak da ele alınmaktadır. İç göç “bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belirli bir bölgeden bir başka bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir.” Dış göç ise “bir ülkeden bir başka ülkeye yapılan

göç” hareketidir (Sağlam, 2006: 34). Dış göç kavramı daha çok uluslararası göç kavramı ile birlikte kullanılmaktadır. Bu çerçevede uluslararası göç kavramı, “kişilerin kendi ülkesinin dışına çıkıp diğer ülkelerde yaşamını sürdürmeye başlaması” şeklinde tanımlanabilir. Bununla beraber uluslararası göçler yasal (düzenli) ve yasal olmayan (düzensiz) şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Yasal göçler kanuni yollardan gerçekleşen düzenli göç hareketleri olup, göç edilen ülkede oturma iznini de kapsamaktadır (Akıncı vd., 2015: 63). Düzensiz göç ise bir ülkeye yasadışı giriş yapmak, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde çıkmamak anlamına gelmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024: 1; Ayr. için bkz. Özcan, 2015). Göçü yerleşme temelinde değerlendiren Es ve Ateş (2004: 211) “bir yerleşme biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketi” olarak tanımlamakta ve bu tanımdan hareketle mahalle ya da semtler arasındaki yer değiştirmelerin göç olarak algılanmayacağını belirtmektedirler. Sağlam (2006: 34) ise tüm bu ayrımların dışında göçün başka bir özelliğine değinmekte ve aynı şehirde yaşanan bir göç olayının fiziki mesafeden ziyade, oluşturduğu sosyal ve kültürel değişimden dolayı bir göç türü olarak ele alınabileceğini ifade etmektedir.

Ülkelerin geleceği açısından önemli bir konu olan göç; değişken ve dinamik yapısıyla çok boyutlu bir olgudur. Dış faktörlerden etkilendiği gibi içinde bulunduğu toplumun şartlarından da etkilenmektedir. Günümüzün önemli sorunlarından olan kentleşme, savaş, çatışma ortamları, ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar gibi birçok faktörden kaynaklanmakta ve bireysel veya kitlesel bir olgu olarak insanoğlunun yaşam mücadelesinde her zaman geçerliliğini ve güncelliğini korumaktadır (Örselli ve Babahanoğlu, 2016: 2064). Bu durum dünya çapında değerlendirildiğinde ise küresel çapta yaşanan toplumsal hareketlilik, uluslararası göçün sürekli arttığını ve gelecekte de toplumların bir belirsizlikle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte tüm dünyada iç göç hareketleri de yaşanmakta ancak Çin ve Hindistan gibi nüfusun yoğun olduğu ülkelerde iç göç olgusu çok daha büyük boyutlara ulaşmaktadır (Castles, 2018: 249). Sonuç olarak insanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu hangi sebepten yaşanırsa yaşansın toplumlar üzerinde önemli etkilere sahiptir (Vertovec, 2007: 962).

Göç eylemini gerçekleştiren kişi açısından değerlendirildiğinde ise ‘göçmen’ “mülteci” sözcüklerinin karıştırıldığı görülmektedir. Oysa mülteci sözcüğü göçmen sözcüğüne kıyasla daha özel bir alanı ifade etmektedir (Akıncı vd., 2015: 64). Mülteci statüsü 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda şu şekilde belirlenmiştir:

Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden

yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir” (YUKK, 2013: md. 61).

Mülteciler, uluslararası hukuk tarafından tanımlanır ve korunurlar. Bu kapsamda mülteciler; eziyet, çatışma, saldırı veya toplum huzurunu ciddi şekilde bozan diğer durumlarda, geldikleri ülkelerin dışında bulunan ve bunun sonucu olarak da “uluslararası koruma” talebinde bulunan kişilerdir. İçinde buldukları durum, çoğunlukla tehlikeli ve dayanılmazdır. Bu nedenle yakın bölgelerdeki ülkelerde güvenlik arama amacıyla ülkelerinin sınırları dışına çıkarlar (UNHCR, 2020). Bu bağlamda mülteci ve sığınmacı kavramları da sıklıkla karıştırılmaktadır. Sığınmacı, mülteci olgusunda olduğu gibi, kaçtığı ülkeye sığınma talebinde bulunan kişidir. Ancak mülteci konumuna geçebilmesi için o ülkenin yetkilileri tarafından soruşturulması gerekmektedir. Sığınmacı ile mülteci arasındaki en belirgin fark sığınmacının hukuki açıdan soruşturma aşamasında olmasıdır. Vatansızlık kavramı da mülteci kavramıyla birlikte kullanılan bir terimdir. Göç İdaresi Başkanlığı’na, vatansız kişi “hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan” şeklinde tanımlanmıştır (Göç İdaresi, 2020a).

Yukarıdaki tanımlarda görüldüğü üzere göç belli bir bölge ile sınırlı bir olgu değildir. Aksine tüm dünyada yaşanan ekonomik, sosyal, politik yönleri de olan çok boyutlu bir kavramdır. İç göç ülkelerin kendi içinde daha sakin bir seyirle yaşanırken; uluslararası sınırların kalkması, insan hakları anlayışının değişmesi ve küresel hareketliliğin daha kolay yaşanması gibi nedenlerle göç olgusu günümüzde daha çok uluslararası ve küresel bir görünüme kavuşmuştur. Bugün uluslararası göçmenlerin çoğu mülteciler ve sığınmacılardan oluşurken, kadın göçmenler toplam içinde %48’lik dilimde yer almaktadırlar. Avrupa ve Kuzey Amerika’da kadınların oranı erkek göçmenlerden yüksek iken, Afrika ve Batı Asya’da göçmenlerin çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 4-5).

Kişilerin bir bölgeden diğerine göçme sebepleri sayısız denecek kadar çok ve çeşitlidir. Genel olarak ekonomik faktörler temel belirleyici olup, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için gerçekleştirilir (Sağlam, 2006: 36). Göç, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısıyla, ülkelerin demografik yapısında nitel ve nicel değişiklikler yaratacak güçte bir olgudur (Es ve Ateş, 2004: 210). Göçler, genel olarak kentlerde nüfus artışına sebep olmakta, artan nüfusun etkisiyle; konut ve gecekondü problemleri, yerel hizmetlerin sunumunda yetersizlik, istihdam eksikliği, gizli açık işsizlik, güvencesiz ve sağlıksız üretim koşulları gibi bazı olumsuzları beraberinde getirmektedir (Es ve Ateş, 2004: 210-211).

Göçlerin kişi ve toplumlar üzerinde oluşturduğu etkinin tanımlanması ve yönetilebilmesi için göçün sosyo-kültürel, ekonomik, politik, nüfus ve dinsel

öğeler üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle göç hareketlerinin yönetimi sürecinde etkin politikaların uygulanması; göç sürecinin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi, büyüme ve kalkınmanın hızlandırılması, ticaretin geliştirilmesi, yoksulluğun azaltılması, beyin göçünün engellenmesi, kamusal güvenliğin ve toplumsal entegrasyonun sağlanması gibi olumlu etkiler sağlayacaktır (Örselli ve Babahanoğlu, 2016: 2064).

Sosyal bilimcilerin uluslararası göçü analiz etmek ve açıklamak için kullandıkları teorik kavramlar öncelikle endüstriyel çağda şekillenmiş ve belirli ekonomik düzenlemeleri, sosyal kurumları, teknolojiyi, demografiyi ve siyaseti yansıtmıştır. Klasik olan bu yaklaşım günümüzde eleştirilmekte ve yeni bir göç teorisine ihtiyaç duyulmaktadır. Castles (2010: 1565), göçlerin, gelişmiş ülke yapılarını çok da değiştirmedeği tezine karşılık olarak; göçün aslında küresel, siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerdeki büyük değişikliklerden kaynaklanan bu yapıların ve kurumların dönüşüm sürecinin bir parçası olduğunu savunmaktadır.

Uluslararası literatürde göç konusunda yürütülen akademik çalışmaların tematik olarak demografi/bağlam, hizmet sunumu, sağlık ve psikolojik-zihinsel ihtiyaçlar ve işgücü piyasası, sosyal güvenlik, ekonomi gibi makro düzey ve sistematik konular etrafında toplandığı görülmüştür (Shier vd., 2011: 38). Göç üzerine yapılan araştırmalar, sosyal ağların kişilerin göç planları üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal ve kültürel faktörler göçün gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, göçün nereye yapılacağı, göçün hangi biçimde gerçekleşeceği, kalıcı mı yoksa dairesel mi olacağı ve göçmenlerin yeni çevrelerindeki deneyimleri üzerinde etkilidir. Ayrıca demografik yapı, ailenin büyüklüğü, yaş ve cinsiyet, yaşam döngüsündeki aşama ve akrabalık ilişkileri gibi faktörler de göç kararlarında etkilidir (Haug, 2008: 588). Bu açıdan göç kararları üzerinde etkili olan aile, topluluk ve akrabalık bağları potansiyel göç hakkında fikir vereceğinden, göç yönetiminde dikkate alınmalıdır.

Göç yönetimi; göçmenlerin ülkeye girişinden önce başlayan bir süreç olarak göçmenlerin ülkeye girişi ve sonrasındaki süreçlerin yönetimini kapsamaktadır. Bu açıdan göç sonrası döneme ilişkin olarak; göçmenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve toplumsal entegrasyonunun sağlanması gibi hususlar göç yönetimi kapsamında ele alınması gereken konulardır (Örselli ve Babahanoğlu, 2016: 2065). King ve Skeldon (2010: 1623), uluslararası göçle yurt dışına çıkmadan önce kırsal göçmenlerin kendi ülkelerinin kentsel ortamlarına göç ettiklerini, burada gerekli mali kaynakların temini ile kentsel yaşama alışma süreçlerinin geçirildiğini, Türkiye, Tayland ve Meksika’nın göç açısından böyle bir özellik gösterdiklerini ve uluslararası göçe giden yolum iç göçten geçtiğini belirtmektedir. Bu açıdan göçü toplumsal dönüşüm hareketleri çerçevesinde değerlendirmek yerinde olacaktır. Sosyal dönüşümler hâkim ekonomik, politik ve stratejik ilişkilerdeki büyük değişimlerle yakından bağlantılıdır. Bu çerçevede göç

toplumsal dönüşümün bir sebebi ya da sonucu olmaktan ziyade ayrılmaz ve önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır (Castles, 2010: 1575).

Türkiye’de göç ve yabancılar konusundaki en önemli kuruluş Göç İdaresi Başkanlığı’dır. Başkanlık, 4 Nisan 2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunuyla Genel Müdürlük statüsünde yapılandırılmıştır. 29.10.2021 tarih ve 31643 sayılı RG’de yayımlanan 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Göç İdaresinin statüsü genel müdürlükten başkanlığa yükseltilmiştir. Başkanlığın; Türkiye’nin göç alanındaki strateji ve politikaları uygulamak, göç konusundaki diğer ilişkili kurum ve kuruluşlar arasında bağlantıyı sağlamak, yabancıların Türkiye’ye girmeleri ve Türkiye’de kalmaları, Türkiye sınırlarından çıkışları ve sınır dışı edilme süreçleri, geçici koruma, uluslararası koruma ve insan ticaretine maruz kalanların korunması ile ilgili iş ve işlemleri yapmak gibi (Koçak ve Kaygısız, 2023: 269-270) görevleri vardır.

Göç yönetiminde ulusal ve uluslararası paydaşların görev paylaşımı hayati bir etkiye sahiptir. Bu konuda aktif rol üstlenen taraflardan birisi de sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu örgütler göç yönetimi sürecinde; hızlı hareket edebilmeleri ve göçmenler tarafından daha erişilebilir olmaları nedeniyle etkin bir rol oynamaktadırlar (Barın, 2019: 191).

Sonuç olarak ilgili süreç ülkemiz açısından değerlendirildiğinde; Türkiye’nin bir göç rotası üzerinde bulunduğu ve ilerleyen süreçte daha fazla göçmene ev sahipliği yapacağı anlaşılmaktadır. Bu sürecin başarılı bir şekilde yönetilmesi ise sadece göçmenlerin değil ilgili devletlerin, medya kuruluşlarının sivil toplum kuruluşlarının ve pek çok kurumun sorumlu davranmasını gerektirmektedir. Bu anlamda Alarçin (2019: 165), göç politikalarındaki yetersizliklerin toplumsal bütünleşmeyi zorlaştıran bir unsur olduğunu ve “göçün toplumsal etkilerinin taraflar için mümkün olan en iyi hale getirilmesi” nin iyi bir göç yönetimiyle mümkün olacağını belirtmektedir.

Etkileri Bakımından Göçün Psiko-Sosyal Boyutu

Son yıllarda ilgili literatürde göçün psiko-sosyal boyutu da ayrıntılı bir şekilde incelenmeye başlanmıştır. Bu kapsamda son 30 yıldır göç ve ruh sağlığı daha çok araştırılırsa da kişinin yer değiştirmesi sonucu ortaya çıkan psikolojik sorunlar, ilk olarak 1678’te İsviçre Baselli bir hekim olan Johannus Operius tarafından kamuoyunun dikkatine sunulmuştur. Göçmenlerde görülen psikolojik sorunlar ve göçmenlerin yaşam koşulları, göçün travmatik bir olay olduğunu düşündürmektedir. Kişinin içinde şekillendiği ortamdan çıkıp, tanımadığı yeni bir ortama girmesi ve bu yeni ortama uyum sağlamaya çalışması onun ruhsal anlamda sıkıntı yaşamasına sebep olmaktadır (Acartürk, 2016: 138). Bu çerçevede göç olgusunu anlayabilmek için kişinin davranışları üzerinde etkili olan neden ve ne şekilde göç ettiği konusunu değerlendirmek gerekir. Bireyin ruh sağlığı açısından

önemli olan uyum sürecinin sağlanamaması bireyin yeniden göç etme ve yer değiştirme eğilimini göstermesi bakımından önemlidir (Akıncı vd., 2015: 67; Martikainen, 2010: 269).

İsteğe bağlı göçlerde, insanlar çoğunlukla sosyo-ekonomik seviyelerini yükletmek için göç etmektedirler. Zorunlu göçte ise {mülteciler, sığınmacılar, v.b), göçmenler kökenleri bakımından daha fazla çeşitlilik arz etmekte ve her yaşta ve farklı hayat tarzlarına sahip insanlardan oluşmaktadır. Zorunlu göç olayında daha sarsıcı nedenler hakimdir ve normal koşullarda bu zorunluluk olmasa insanlar göç etmeyeceklerdir (Martikainen, 2010: 269). Yağcı’nın (2017: 41), İstanbul’a zorunlu göçle gelen ailelerin 12-18 yaş gurubu çocukları üzerinde yaptığı araştırmada zorunlu göç etmiş çocukların göç etmemiş çocuklara göre anlamlı bir anksiyete durumunun olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan göç sürecinden önce göçmenin yaşadığı bu psiko-sosyal süreçler göçmenlerin yeni gittikleri ülkede yerleşmeleri ve bütünleşmeleri sürecinde önemli bir etkiye sahiptir. Acartürk, göçün ruh sağlığı üzerindeki etkilerini çalışırken birçok değişkenin ortaya çıktığını bu kapsamda “göçmenin kişilik özellikleri, göç davranışının isteğe bağlı ya da zorunlu olması, göç sürecinde yaşanan olaylar, olası travmatik yaşantılar, göç edilen ülkenin kültürüne uyum, algılanan ayrımcılık ve diğer etkenlerin” göç ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide önemli rol oynadığını belirtmektedir (2016: 146). Bu kapsamda son yıllarda, Suriye’den göçenlerle beraber zorunlu göç tekrar dünya gündemine gelmiştir. Mültecilerin ve göçmenlerin fiziksel ve ekonomik ihtiyaçları karşılandıktan sonra psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik psiko-sosyal destek programları geliştirmek ve bunları kültüre uyumlu bir şekilde uygulamak bu kişilerin ruhsal sağlığı üzerinde olumlu etkide bulunmaktadır (Acartürk, 2016: 146). Birçok çalışma zorunlu göçün psikososyal bir etki alanı oluşturduğunu, göç eden kişilerin sosyo-ekonomik koşullarının bu durumu şiddetlendirdiğini ortaya koymuştur (Yağcı, 2017: 41). Farklı göçmen gruplarıyla yapılan birçok çalışma algılanan ayrımcılığın, ruh sağlığı için önemli bir tehdit olduğunu ortaya koymuştur. Ekvator ve Romanya’dan İspanya’ya göçenlerle yapılan bir çalışmada düşük sosyo ekonomik şartların ve algılanan ayrımcılığın ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkiyi önemli ölçüde arttırdığı bulunmuştur (Acartürk, 2016: 146).

Günümüzde kentlerin belli bir gelişmişlik seviyesine ulaşmasından dolayı birçok kent ve ülke sosyal ve kültürel anlamda benzerlik göstermektedir. Xie vd., (2016: 258), literatürde uluslararası göçmenler üzerinde yapılan araştırmalarda bazı akademisyenlerin iç göçmenlerin, uluslararası göçmenlerin özelliklerine paralel psikolojik ve kültürel özellikler taşıdıklarını belirlemişlerdir. Bu sonuçlar ister iç göç ister dış göç olsun göç olgusunun insan psikolojisinde yarattığı etkinin aynı olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır.

Göçmen araştırmalarının yoğunlaştığı konulara ilişkin bir araştırma yapan Shier vd. (2011: 49), mültecilerin ve göçmenlerin; göçmen olmaktan kaynaklanan

zihinsel ve duygusal sıkıntılar yaşadıklarını, bu sıkıntıların özellikle çatışma ortamından gelen vakalarda daha derin seyrettiğini, göçmenlerin yeni bir ülkeye uyum, depresyon ve ailelerinden kopma nedeniyle psiko-sosyal sorunlarla başa çıkmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Shier vd. yaşanan bu psiko-sosyal sorunların yanında fiziksel sağlık açısından da göçmenlerin risk altında olduklarını gerek göç sürecinde gerekse sonrasında çeşitli hastalıklara yakalanma risklerinin daha fazla olduğunu belirtmektedirler.

Göç ve Entegrasyon İlişisine Yönelik Yaklaşımlar

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), entegrasyonu; “sorumluluk duygusunu ve göçmenlerle ev sahibi toplumun ortak bir amaç üzerinde birleşmesini sağlayan bazı temel değerlere saygı” olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda son yıllarda literatürde yoğunlaşan göç ve entegrasyon tartışmaları büyük oranda ülkelerin tarihsel koşulları, sosyo-ekonomik durumları ve göç konusunda yürüttükleri politikalar çerçevesinde şekillenmiştir (Uluslararası Göç Örgütü, 2020). Ayrıca bu doğrultuda göç olgusu sonrasında yaşanan toplumsal bütünleşme süreçleri; entegrasyon (bütünleşme), asimilasyon (eritme potası/akültürasyon), marjinalleşme ve ayrışma süreçleri şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bir topluluğa veya bir gruba ait olma anlamını taşıyan entegrasyon kavramı, göç eden birey ile göç edilen toplum arasındaki sosyo-kültürel ilişkiyi ve yakınlığı ifade etmektedir (Akıncı vd., 2015: 72). Heckman (2005), entegrasyon sürecinin ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve mekânsal bileşenleri içerdiğini belirtmekte entegrasyon sürecinin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (King ve Skeldon, 2010: 1634):

- Yapısal entegrasyon; ev sahibi toplumun çekirdek kurumlarında hak ve statü edinimi: istihdam, barınma, eğitim, sağlık hizmetleri, siyasi ve vatandaşlık hakları;
- Kültürel entegrasyon; göçmenlerin ve onların soyundan gelenlerin ev sahibi toplumun normlarına uygun bilişsel, davranışsal ve tutumsal değişimi;
- Etkileşimli entegrasyon; sosyal ilişki, arkadaşlık, evlilik ve çeşitli kuruluşlara üyelik;
- Özdeşleşme; etnik, bölgesel, yerel ve ulusal kimliğe bağlılık olarak ifade edilen aidiyet duygularını ifade etmektedir.

Göçmenlerin entegrasyon sürecinde, entegrasyonunu etkileyen faktörler olarak dil, milliyet, aile bağlamı, inançlar, değerler, kabul eden toplumların değerleri ve normları, yerel koşullar, eğitim hizmetleri ve komşuluk ilişkileri önemlidir. Bununla birlikte, sosyoekonomik dezavantajlar, göçmenlerin kültürel yönelimi ile ev sahibi toplum arasındaki kültürel farklılıklar, sosyal / kurumsal destek eksikliği ve etnik bağlantılı engeller göçmenlerin sosyal entegrasyonun önündeki ciddi engellerdir (Xie vd., 2016: 259-272).

Entegrasyonla ilgili bir kavram olan “çokkültürcülük” de uyum politikaları içerisinde sıklıkla ele alınmaktadır. Çokkültürcülük farklılıklara daha çok vurgu yapar ve farklılıkları önemser. Bu anlamda gerçekleşen entegrasyon “bireysel göçmen veya göçmen gruplarının yeni ev sahibi toplumun farklı sosyal alanları ve bölümlerine dahil olma süreci olarak” tanımlanmaktadır (Martikainen, 2010: 265).

Göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı Amerika ve Avrupa kıtalarında entegrasyon sorununa ilişkin yaklaşımların tarihsel süreçte değiştiği görülmektedir. Bu sorunun çözümü için öncelikli olarak, Chicago Okulu tarafından asimilasyon kavramı ortaya atılmış ve göçmenlerin; göç ettikleri ülkeye varmaları ile başlayan ve farklı aşamalardan geçerek nihayetinde birkaç nesil sonrasında göç edilen toplumla kaçınılmaz bir asimile olma süreci ile biten bir süreç yaşanacağı ifade edilmiştir. Robert Park, 1920’lerde Amerika’da etnisite ilişkileri üzerine yaptığı çalışmasında ‘ırk ilişkileri döngüsü’ olarak adlandırdığı bir yaklaşım geliştirmiştir. Buna göre, ırk ilişkileri döngüsü, “temas etme, rekabet etme, çatışma, yerleşme ve asimilasyonla biten bir süreç” olarak tanımlanmıştır. Park’a göre bu süreç kaçınılmaz, doğrusal ve tersine çevrilemez bir özellik gösterir (Duman, 2019: 46- 47).

Asimilasyon kavramı, zaman içerisinde, Chicago Okulu’nun göçmen ve azınlıklara ilişkin varsayımlarının gerçekleşmemesi, göçmenlerin kültürel kodlarını kuşaklar boyunca aktarabildiğinin ve egemen toplumla tam bir asimile olma durumunun ortaya çıkmadığının görülmesi nedeniyle sorgulanır hale gelmiştir. Ayrıca 2. Dünya Savaşı’ndan sonra, azınlıkların, yükselen insan hakları anlayışıyla, kendi kültürlerini korumak istemesinin bir sonucu olarak asimilasyon kavramının kullanımı azalmıştır. Bununla birlikte günümüzde asimilasyon kavramının yeniden kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Duman, 2019: 49).

Bireyin içinde bulunduğu toplum ile iletişim kopukluğu yaşayıp o toplumdaki dışlanmasa “marjinalleşme olarak adlandırılmaktadır. Modern yaşamın hâkim belirleyicileri tarafından oluşturulan bu durum, sosyal bir sorun olarak yaşanmakta ve bir anlamda toplumsal bütünleşme sürecinin çözümsüzlüğe itilmesi anlamını taşımaktadır. Marjinalleşen kişi kendisini ekonomik, kültürel ve toplumsal açıdan sosyal çevrenin dışına itilmiş, âdeta ikincil konuma sahipmiş gibi görmektedir (Akıncı vd., 2015: 73).

Tüm bu süreçlerin yanında açık seçik “yalıtma politikaları” da entegrasyon süreçleriyle birlikte ele alınan konulardandır. Bu yaklaşımda göçmenlerin herhangi bir sebeple ev sahibi toplumla bütünleşmek istememeleri ya da ev sahibi toplum tarafından kabul edilmemeleri anlayışı hakimdir. Köleler, misafir işçiler, yasadışı göçmenler ve marjinal dindar gruplar yalıtma politikalarına örnek olarak verilebilir (Martikainen, 2010: 264-265). Öte yandan entegrasyon sürecinde ev sahibi toplumların da tek tip toplumlar olmadığının da hatırlanması gerekir. Bu bağlamda Bloch (2002), entegrasyon sürecinin toplumun geneline göre

olmasının şart olmadığını ve bir şekilde entegrasyonun gerçekleştiğini belirtmektedir (Martikainen, 2010: 266).

Politik entegrasyona boyutuyla göçmenler çoğunlukla ev sahibi toplumun politikalarına bağlıdır. Yasal haklar, vatandaşlık ve katılım yetkisi onlara henüz verilmemiştir. Politik sistemin göçmenlerle işbirliğine gitmesi uzun bir zaman aldığından göçmenlerin seçimlere ve alınan kararlara katılım süreci de gecikmektedir. Bu açıdan Avrupa Birliği ülkelerinde eski kolonilerden gelen bazı göçmenler ile ikili anlaşmaların olduğu devletlerin vatandaşlarına genel seçimlerde olmasa dahi yerel seçimlerde oy kullanma hakkı verilmekte ve böylece göçmenlerin toplumdaki pozisyonları geliştirilmeye çalışılmaktadır (Martikainen, 2010: 271-272).

Göç ve entegrasyon politikalarında yaşanan farklılıklarda, devletlerin vatandaşlık ve ulus anlayışlarındaki farklılaşmalar, ekonomik ve siyasi durum gibi etmenler rol oynamaktadır (Duman, 2019: 52). Danimarka, Hollanda ve Almanya gibi bazı Avrupa ülkeleri vatandaşlığa geçiş sürecini entegrasyonun ön bir aşaması olarak değerlendirmekte ve bu sürece ilişkin sıkı sosyo-kültürel entegrasyon gereklilikleri getirmişlerdir. Almanya ve Hollanda’daki Sosyal Demokratlar ve Yeşiller gibi sol partiler, vatandaşlık kazanmanın entegrasyonu teşvik ettiğini ve bu nedenle vatandaşlığa erişimin kolay olması gerektiğini savunurken, Muhafazakâr partiler vatandaşlığın entegrasyonun son noktası olması gerektiğini savunurlar. Bu görüşe göre, vatandaşlık entegrasyonu hızlandıran bir ödül sitemi gibi değerlendirilmelidir (Ersanilli ve Koopmans, 2010: 774).

Öte yandan; göçmenlere tanınan haklar, göçmeni gönderen ve alan ülkelerdeki göçün sonuçlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu açıdan İnsani gelişme, “genişleyen seçim, yetenekler ve özgürlükler” olarak tanımlandığından, genellikle göçmenlerin sahip olduğu ekonomik, sosyal, politik ve kültürel hakların insani gelişimi teşvik etmesi beklenir (Ruhs, 2010: 272). Oysa dünyadaki göçmenlerin çoğunluğunun uluslararası sözleşmelerde öngörülen haklardan çok azına sahip oldukları görülmektedir (Ruhs, 2010: 262). Bu çerçevede göçmen haklarının sınırlandırılması ve hakların kullanımının zorlaştırılması entegrasyon uygulamalarını zorlaştıran ve göçmeni toplumla bütünleştirmenin ötesinde ayrıştıran bir politik anlayış olarak değerlendirilmektedir.

Homojen bir yapıya sahip olan Asya toplumlarında da uluslararası göçmenlerin ve farklı ülke vatandaşlarıyla yapılan evliliklerin artması, hükümetleri göç ve entegrasyon konusunda bir dizi önemleler almaya yöneltmiştir. Ancak çok kültürlülüğü destekleme amacıyla olan bu politikalar, etkileri bakımından daha çok yerel kültüre uyma şeklinde sonuçlanmıştır (Kim ve Oh, 2011: 1565). Bu açıdan Ünver (2008: 276-277), de entegrasyonun yanlış kullanımına değinmekte “...işte bu bitmez, tükenmez, ne olduğu bir türlü tam olarak tanımlanmayan, sabun gibi ele avuca gelmez ve giderek amorflaşan,

bilimsel metinlerde bile tautolojik bir nitelik kazanan” entegrasyonun “nerden bakarsanız oradan farklı görünen, içinde polemikler, çatışmalar ve manipülasyonlar da barındıran bu kavramı tabulaştırıp işin aslını, yapılması gerekenleri unutturan ve yanlış hedeflere yönlendiren”, bu kavramın yanlış ve işlevsiz kullanımına vurgu yapmaktadır.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise; uluslararası göç ve iç göç süreçlerinin yoğun yaşandığı bölgeler toplumsal bütünleşme ve uyum sürecine ilişkin yürütülecek çalışmalarda; bölgesel farklılıklar, entegrasyon süreçlerinin kentsel dinamikler açısından ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Alarçin (2019: 165), bölgesel farklılıklar dikkate alınmadığı takdirde genel geçer kurallar çerçevesinde yürütülen programların, başarısız olacağını ve göçmen konusunun kentsel ölçekte daha mikro boyutta ele alınarak yerele özgü çözümlerin geliştirilmesinin de bir gereklilik olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan günümüz modern zaman göçlerinin karmaşıklığına cevap verebilmek için “tek beden herkese uyar” yaklaşımından ziyade (Barın, 2019: 193), entegrasyonun çok kültürlülüğü ve kişisel hakların kullanımını destekleyecek şekilde yapılandırılması ve ekonomik, sosyal, kültürel v.b. tüm bileşenleri içermesi gerekmektedir.

Türkiye’de Göç ve Kentleşme İlişkisi

Çağımızın egemen yerleşme biçimi olan kent; oluşumu itibariyle insanlık tarihi kadar eskidir. Kent, tarihsel gelişimde ilk köleci devlet biçimi olarak adlandırılmıştır. Antik çağda ise kent, günümüzdeki anlamının dışında kent-devleti ya da kanton-devletidir (Es ve Ateş, 2004: 212). Kentler ait oldukları toplumun demografik, ekonomik ve toplumsal yapı ve ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiştir. Bu yüzden her biri birbirinden farklıdır. Bu anlamda kent; yeni bir ekonomik teşkilatlanma ve değişmiş bir fiziki çevre değil aynı zamanda insanın davranış ve düşüncelerine yön veren bir sosyal düzen demektir (Es ve Ateş, 2004: 211).

Günümüzdeki anlamda kentleşme hareketleri Endüstri Devrimi ile başlamıştır. Yeni üretim biçiminin yarattığı yeni iş olanakları ve emek talebi, tarımsal üretim biçimindeki değişimler kırsal alanlardan kente doğru bir göçün başlamasına sebep olmuştur (Niray, 2002: 8). Kentleşme; nedenleri ve sonuçları açısından, pek çok toplumsal soruna kaynaklık ettiği için, planlı ve programlı müdahaleyi gerektirmektedir (Es ve Ateş, 2004: 213) Öte yandan kentler toplumsal ve sosyal etkileşimin bir ürünü olarak gelişmekte ve bu etkileşim sayesinde sürekli kendisini yenilemekte ve değişmektedir (Yaylı ve Ökde, 2019: 303).

Hızlı nüfus artışı hızlı kentleşmeyi getirmektedir. Bu durum özellikle az gelişmiş ülkelerde ciddi ekonomik ve toplumsal sorunlara neden olmaktadır (Es ve Ateş, 2004: 213). Gelişmiş ülkelerde yıllık nüfus artış hızı yavaş seyrettiğinden

kentleşme hızı da ona göre yavaş gelişmektedir. Bu durum kentleşme olgusunun planlanabilmesine de olanak tanımaktadır. Aksi takdirde özellikle göçe bağlı hızlı büyüme ve hızlı kentleşme; kentsel yoksulluk, konut yetersizliği, gecekondulaşma, işgücü ve istihdam yetersizliği gibi ekonomik ve sosyal sorunların yaşanmasına neden olmaktadır (Chaudhuri, 2015: 87). Sağlıklı bir ekonomik temelden yoksun ve işsizlik oranlarının yüksek olduğu kentlerde yaşanan kentleşme süreci, yüksek maliyetli ve sağlıksız kentleşme olup aynı zamanda kırsalın yoksulluğunun kentlere taşınması demektir (Keleş, 2010: 29).

Kayan (2018: 596), gelişmiş ülkelerde nüfusun ülke geneline dengeli bir şekilde dağıtılması için bir takım önlemlerin alındığını, örneğin küresel bir kent olarak Londra’da bu kapsamda yapılan yasal düzenlemelerle kentlerin belirlenmiş bir arazi üzerine kurulmasının sağlandığını İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda’da bu sistemle başarılı olduğunu; Amerika Birleşik devletlerinde de İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra nüfusun kent merkezlerinde toplanmasını engellemek için 1950 ve 1960’lı yıllarda banliyöleşme sürecinin uygulandığını belirtmektedir. Buna karşın Yaylı ve Ökde (2019: 313), göçmenlerin kentlerin kenar mahallelerinde belirli alanlarda bir arada yaşamalarının uyum sürecini güçleştirebileceğini ve kentsel güvenlik sorunlarının yaşanmasına sebep olabileceğini belirtmektedirler.

Demografik açıdan, kentleşme ise kentsel alanlarda yaşayan nüfusun yüzdesi ile ölçülmektedir (Bhagat ve Mohanty, 2009: 6). Bir kentin nüfusu hem göç hem de doğum yoluyla büyür ve göçmenler kentsel nüfustaki önemli büyümeyi açıklar. Bu yönüyle göç ve kentleşme birbirleriyle bağlantılı süreçlerdir (Chaudhuri, 2015: 87). Göçün kentleşme sürecinde güçlü ya da zayıf bir güç olup olmadığı, göçün doğasına ve biçimine bağlıdır. Bu açıdan göçün kentleşme süreci üzerinde nasıl ve ne derecede etki edeceği konusunda belirleyici unsur göçün niteliği ve dinamikleridir (Bhagat ve Mohanty, 2009: 11).

Az gelişmiş ülkelerde bir ya da iki kentin aşırı derecede büyümesi kentsel hizmetlerin sunumunda güçlükler yarattığı gibi bölgesel dengesizliklere de sebep olmaktadır. Es ve Ateş bu ülkelerdeki kentleşmenin belli başlı özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

Bu ülkelerde kentleşme, sanayileşmiş ülkelerle oranla daha hızlı seyreder. Büyük kentler orta büyüklükteki ve küçük kentlere oranla daha hızlı büyürler. Kentleşme hareketlerinin bazı coğrafi bölgelerdeki kentlere yönelmiş olması nedeniyle kimi bölgelerin kentleşme oranını düşük düzeyde kalmaktadır. Kentleşen nüfusun kent ve kamu hizmetleri gereksinimlerinin karşılanmasında yetersizlikler mevcuttur. Kentleşen, nüfusun çalıştırılmasında olanak verecek temel sanayi yatırımlarının yapılamaması, iş gücünün marjinal mesleklerde yoğunlaşmasına sebep olmaktadır (2004: 214).

Kentleşme, temelde insanların kentle bütünleşmesini ifade eder. Bütünleşme kavramı genelde, bir nüfus grubunun daha büyük bir nüfus grubuyla

kaynaşması anlamına gelir (Es ve Ateş, 2004: 215). Bu bağlamda kentlilik bilincinin oluşması açısından birincil koşul, bireylerin yaşadıkları kent ile anlamlı ve güçlü bağlar kurabilmeleri, kent ile uyum içinde olabilmeleri ve kendilerini kentin bir parçası olarak hissedebilmeleridir (Şahnagil ve Güler, 2019: 94). Bütünleşme ya da kentleşmenin kendi içinde psikolojik, kültürel, ekonomik ve sosyal olmak üzere farklı boyutları vardır. Kentin tüm bu faktörlere ilişkin yapısı ile kente göçle gelen kişi ya da toplulukların bu faktörlere ilişkin yapısı çok farklı olmadığı takdirde kentleşme ve bütünleşme olgusu daha kolay gerçekleşmektedir (Es ve Ateş, 2004: 215). Yunsong ve Yi (2016: 120), sosyal entegrasyonun; ekonomik, davranışsal, psikolojik ve kimlik entegrasyonu olmak üzere dört bileşeni içermesi gerektiğini belirtmektedirler. Liu (2019: 1405-1406), kitlesel düzeyde yoğun göç hareketlerinin yaşandığı Çin’de kentleşme politikalarının kentsel entegrasyonu merkeze alarak yapılandırıldığını ve kentlerin göçmenler ve düşük gelirli sakinler için sosyal ağların ve sosyal etkileşimlerin odağı olarak görüldüğünü belirtmektedir. Şahnagil ve Güler (2019: 102), yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlerin oluşturulması ve kente entegrasyonun sağlanması için göç ile kente gelenin olduğu kadar kentteki yerlilerin de sorumlu olduğunu belirtmektedir.

Kentleşme süreci küreselleşme olgusundan bağımsız düşünülemez. Küreselleşmenin etkisiyle kentlerde yaşanan hızlı dönüşüm, yaşam alanlarına, mekanlara ve mimariye de etki ederek kentlerin kimliklerini, kaçınılmaz bir biçimde etkilemiştir (Ulu ve Karakoç, 2004: 59-61). Kentler için kimlik ve kültür kavramları bir arada bulunan ve birbirini tamamlayan kavramlardır. Bu açıdan küreselleşme vb. olumsuz etkilerle değişen kentlerin kimliklerinin korunması için Keleş (2005: 14-15), “kalıcı kültür öğelerinin korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi” nin gerekli olduğunu belirtmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2017) Şehircilik Şurası Komisyon Raporlarında da kentlerin kimliklerini günümüze değin yaşadıkları deneyimlerle kazandıkları, dolayısıyla kimliklerin de değişen ve dönüşen bir yapıya sahip oldukları “kentsel kimliğin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için, o kentin çatısı altında tarihi süreç içerisinde oluşan sosyolojik, kültürel, ekonomik, ekolojik, ideolojik ve mimari öğelere ait katmanlara saygılı ve tarafsız planlama ve tasarım strateji ve politikaların geliştirilmesi” gerektiği belirtilmektedir.

Kentlerin kültürel bütünleşmenin en iyi yaşandığı yerlerden biri olduğunu belirten Taner (2005: 168), Globalleşme ile yerel ve ulusal kimliğin ötesinde “melez kültürlerin oluştuğuna iletişim ve ulaşım teknolojisi sayesinde kültürlerin “eklektizme” doğru evrildiğine değinmektedir. Bu evrilmenin Kamerun, Mısır, Moskova, Londra fark etmeyip tüm ülkelerde yaşandığını belirten Taner, melez ya da eklektik kültür unsurlarının somut bir şekilde kentlerde karşımıza çıktığını vurgulamaktadır. Vertovec (2007: 969) de kentlerin göç sürecindeki birleştirici ve çok kültürlülüğü koruyan yapısında dikkat çekmekte ve tarih demografisi, coğrafya,

politika, etkileşim v.b. açılardan kültürel çeşitliliğin korunması ve çok kültürlülüğün sağlanmasında kentlerin önemli bir kurum olduğunu belirtmektedir.

Türkiye’de kentleşme süreci yeni bir olgu olarak 1950’lerde başlamış ve hızlı bir seyir izlemiştir. Türkiye’nin kentleşme süreci sanayileşme ile birlikte başlamasına karşın sanayileşme ile orantılı bir gelişme gösterememiştir (Sağlam, 2006: 40). Türkiye’de kentleşme hızının sanayileşmeden fazla olması bölgesel düzeyde de farklılıklar yaratmış ve birkaç şehir yoğun bir kentleşme sürecine girerken diğerleri gelişim gösterememiştir. Bu durum ise kentleşmiş olan birkaç şehrin ani ve dengesiz büyümesi sonucunda artan nüfus ve ihtiyaçlar karşısında yeterli hizmet sunamamasına ve gerekli kentsel örüntüyü sergileyememesine sebep olmuştur (Es ve Ateş, 2004: 217). Türkiye’nin yakın tarihini devlet toplum ilişkileri açısından değerlendiren Heper, (2018: 189), 1960’lardaki toplumsal ve siyasal kültür sisteminde, o dönemde ekonomik nedenlerle yaşanan köyden kente göç ve kentleşme olgularının da etkili olduğunu belirtmektedir.

Türkiye’de kentleşme süreci planlı olarak gerçekleşmemektedir. Kentleşme süreci, geleneksel devlet-toplum ilişkilerinin belirlediği merkeziyetçi ve otoriter kurullarla isleyen kurumlar; güçsüz yerel yönetimler ve popülist yaklaşımlar çerçevesinde gelişmiştir. Bu çerçevede Türkiye’nin kentleşme sürecini, Osmanlı Devleti’nin modernleşme cabalarının arttığı bir süreç olan Tanzimat’la birlikte değerlendirmek gerekmektedir (Niray, 2002: 8-15).

Tanzimat’tan (1839) II. Meşrutiyet’ e (1908) Tarihsel Gelişim: Bu dönemde Batıda meydana gelen gelişmeler Osmanlı Devleti’nin mevcut değerlerini derinden etkilemiştir 19. yy’da ülkenin dış pazarlara açılması, ulaşım ve tarım teknolojisindeki gelişmeler yüksek bir oranda kentleşmeye olanak vermiş kentli nüfus oranı %25’e yükselmiştir. Bu dönemde sağlık koşullarındaki iyileşmelerle nüfusun artması ve imparatorluğun kaybettiği topraklardan gelen Müslüman göçler kentlerin büyümesine ve göçmen mahallelerinin oluşmasına sebep olmuştur. Bu dönemde kent hizmetlerini görmek üzere belediye kurumları kurulmuştur.

Cumhuriyet Dönemi Kentsel Gelişim: Bu dönemde kentleşme hızı, nüfus artış hızına paraleldir. Kentleşmenin hızlanması ancak dönemin sonlarına doğru olmuştur. Bu dönemde Ankara yeni başkent olmuş ve Ankara’daki kentleşme hızı %6 düzeyine çıkmıştır Aynı dönemde %16,4 olan kentsel nüfus büyük kentlerde toplanmıştır. İstanbul ve İzmir dışındaki iller tarıma dayalı ve devlet eliyle sanayileşmeye başlamış kentlerdir. İlgili literatürde Türkiye’deki son dönem kentsel gelişim süreci şu şekilde özetlenmektedir (Özer, 2008: 14):

1950’ye kadar fazla bir gelişme göstermeyen kentleşme 1950’den sonra Türkiye’nin en ciddi sorunlarından birisi olmuştur. Bu dönemde kentler, sanayileşmenin hızlanması ve sanayileşme stratejisinin yeniden tanımlanması, kentlerin nüfuslarının aşırı artması, kentlerin belediye sınırları dışına taşarak

büyümesi ve kentsel ulaşım araçlarının sayı ve çeşitlerinin çoğalması doğrultusunda biçimlenmiştir 1950’den sonra her yönden yaşanan hızlı dönüşüm kentlere yönelmişse de büyük kentler bu dönüşüme yetişememiş ve sonuçta ulaşımdan, yerleşime, mesleklere dek her alanda marjinal, plansız, düzensiz bir yapı oluşmuştur. 60’lı yıllarla girilen planlı dönemde kent merkezlerindeki hızlı dönüşüm devam etmiştir. Planlamaya ağırlık verilerek, kent merkezlerinde yoğunlaşan işyerleri, sanayi kuruluşları kentlerin dışına çekilmiştir. Kent merkezlerinde ise, denetim ve ticaret faaliyetleri ağırlık kazanmıştır. 1980 sonrası dönem tün dünyada küreselleşmenin başladığı bir dönemdir. Bu dönemde “kentleşme alanlarında geçmiş dönemlere göre sınırlı bir düşüş izlenmiştir. Kentsel yerleşim sayısının artması ve ülke içindeki göçlerin kentler arası göçlere dönüşmesi sonucunda kentsel nüfus oranında bir artış olmuşsa da doğurganlık oranındaki düşüş 1990’larda kentsel nüfus artış hızını azaltmıştır. Bu dönemde özellikle 90’lı yıllarda kırsal alandan büyük kentlere göçün önemli bir nedeni doğu bölgelerinde yaşanan güvenliğinin olmayışı ve boşaltılan köylerin yarattığı zorunlu nüfus hareketleridir.

Türkiye’nin kentleşme sürecini değerlendiren Keleş (2010: 28), kalkınma politikalarında hızlı sanayileşmeyi hedefleyen ülkelerde, köyden kente yaşanan göçlerin sağlıklı bir kentleşme olduğunu ancak Türkiye kentleşmesinin bu özellikte olmadığını belirtir. Gelişmiş ülkelerin kentleşme süreçleriyle karşılaştırıldığında batı ülkelerinin birkaç yüzyılda gerçekleştirdiği kentleşme sürecini Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler 20-30 yılda gerçekleştirmeye çalışmışlardır (Özer, 2008: 14). Böylesine hızlı bir kentleşme ise beraberinde nüfus, mekân, çevre, altyapı, güvenlik gibi birçok sorunu getirmiştir.

Türkiye’nin Göçe Yönelik Politikaları

Türkiye’nin göç sorununu Osmanlı İmparatorluğuyla birlikte ele almak gerekmektedir. Osmanlı imparatorluğu ilk göç sorununu 1683-1699 yılları arasında Avusturya ile yaşanan savaşı kaybetmesi ile yaşamıştır. “Osmanlı topraklarına gerçekleşen kitlesel nitelikte geniş ölçekli ilk göçler ise 1856 yılından itibaren Kırım’dan yaşanan göçlerle başlamış ve Kırım göçlerini 1864’te başlayan Kafkas göçleri izlemiştir. Kaybedilen topraklardan Anadolu’ya yönelen bu göç dalgaları, Cumhuriyet’in ilk yıllarında da devam etmiş ve önemli bir demografik dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Göç hareketleri Cumhuriyet dönemi boyunca devam etse de 1990’lı yıllardan itibaren uluslararası göçün dünyadaki değişimine paralel olarak Türkiye, Asya ve Afrika coğrafyasından Avrupa’ya geçmek isteyen göçmenler için transit bir ülke özelliğini kazanmıştır” (Duman, 2019: 46).

Türkiye’nin göç politikalarına Cumhuriyet dönemi açısından bakıldığında ise Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç politikalarını şekillendiren başlıca beş faktör göze çarpmaktadır (Tekelioğlu vd., 2015: 3-4):

İlk olarak, 1923-1960 yılları arasını kapsayan dönemdeki göç politikaları, Türkiye’nin kuruluş yıllarında ulus devlet kurma çabalarına yönelik millî kimlik ve aidiyet oluşturma politikalarıdır. Millî kimlik ve aidiyet oluşturma anlayışı çerçevesinde Türk soyu ve kültürü taşıyan göçmenlerin ülkeye yerleştirilmesi şeklinde göç politikalarına yansıyan bir takım yasal düzenlemelerin bu dönemde hayata geçirildiği görülmektedir. Bu bağlamda; 1932 tarihli ve 2007 sayılı “Türkiye’deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun” ile bazı mesleklerin yalnız Türk vatandaşları tarafından yapılması; ayrıca 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu’nda Türkiye’ye göç etme hakkının sadece “Türk soyundan meskûn veya göçebe” kişilere verilmesi hüküm altına alınmıştır. İkinci faktör; Türkiye’nin NATO’ya üye olması ile başlayan süreçtir. Soğuk savaş dönemi sınır kapılarını kapatan Türkiye, göç politikalarını güvenlik temelli geliştirmiş, böylece sosyal, ekonomik ve siyasal açıdan birçok stratejik gelişim unsurlarının uygulama alanını daraltmıştır. Türkiye’nin çekince koymak suretiyle Cenevre Sözleşmesi’ni imzalaması göç politikalarını şekillendiren üçüncü faktör olarak belirtilebilir. Bu dönemde NATO’ya ve Cenevre Sözleşmesi’ne dayandırılarak göç politikalarını oluşturan Türkiye, 1990’lı yıllara gelindiğinde, küresel göçün yeni yüzü ile karşı karşıya kalmıştır. Dördüncü faktör; Avrupa Birliğine üyelik tartışmaları bağlamında göç politikalarının şekillenmesidir. Avrupa’da yapılan uluslararası göç değerlendirmelerinde “göç veren”, “göç alan” ve “göç geçiş ülkesi” tanımlamalarının her birini taşıması nedeniyle Türkiye farklı bir konuma sahip olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’nin Avrupa Birliği ile olan ilişkilerinde uluslararası göç konuları en önemli gündem maddeleri arasında yerini almıştır. Türkiye’nin göç politikalarının gelişimini şekillendiren beşinci unsur ise 2011 yılından bu yana Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle sayıları neredeyse üç buçuk milyona yaklaşan mülteci göçüne maruz kalmasıdır.

Suriye’den Türkiye’ye yönelen yoğun göç hareketi bir kez daha iyi teşkilatlanmış bir göç yönetimi ve sağlam temellere dayandırılmış kamu politikasının gerekliliğini ortaya koymuştur. “Geçici koruma” statüsü ile Türkiye’de uluslararası koruma altına alınan göçmenlerin özellikle barınma, topluma entegrasyonu, çalışma ve iâşe maliyetleri gibi sorunları Türkiye’nin göç politikalarını büyük ölçüde etkilemektedir (Örselli ve Babahanoğlu, 2016, 2065-2066; Tekelioğlu vd., 2015: 21). Türkiye’nin göç politikalarının yürütülmesi amacıyla 2013 yılında 6548 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve bu yasaya bağlı olarak Göç İdaresi Başkanlığı örgütlenmesi gerçekleşmiştir.

Cumhuriyet döneminde yaşanan göçlere kısaca bakıldığında (Duman, 2019: 57-62); 1923’te yaşanan nüfus mübadelesi, 1950-51 yılları arasında Bulgaristan’dan yaşanan yoğun göç dalgası, 1950-60 yılları arasında kentleşme hızının ve buna bağlı olarak kırdan kente göçün başlaması, 1960’lı yılların sonunda Bulgaristan’dan tekrar bir göç dalgasının yaşanması, 1990’lı yıllarda Uluslararası göç hareketleriyle yüzleşmesi, yine bu dönemde Sovyet Birliği’nin çözülmesi, 1989 yılında Bulgaristan’dan bir göç dalgasının daha yaşanması, 1991 yılında Irak’tan bir göç hareketinin başlaması ve son olarak Suriye’de 2011 yılında çıkan iç savaş sonrası Türkiye’ye yaşanan yoğun bir göç hareketi ile

karşılaşmıştır. Göç İdaresi Başkanlığı’nın verilerine göre 2020 Ekim ayı itibariyle Türkiye’deki geçici koruma statüsündeki Suriyeli sayısı 3.559.041’dir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022b).

Türkiye’nin göç politikası yakın zamana kadar Türk soyu ve kültüründen gelen göçmenlere yönelik iken son yıllarda birçok farklı göç olgusu ile karşı karşıya kalmıştır. Tarihi, coğrafi konumu göz önüne alındığında, ayrıca bulunduğu bölgede güçlü bir aktör olması nedeniyle sürekli göç alan ve veren, transit bir ülke özelliği taşımasından dolayı Türkiye’nin etkin bir göç politikası uygulaması gerekmektedir (Akıncı vd., 2015: 78; Örselli ve Babahanoğlu: 2016: 2065; Tekelioğlu vd., 2015: 22).

Türkiye’de daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden Batı ve Akdeniz sahil bölgelerine ve Güneydoğu İllerine doğru yaşanan iç göç daha çok ekonomik kaynaklı iken; 1990’lı yıllardan sonra yaşanan göçler farklı bir seyir izlemiştir. Öncesinde ekonomik nedenlerle yaşanan göç o tarihlerden itibaren “terör” kaynaklı olarak yaşanmaya başlanmıştır (Sağlam, 2006: 41-42). Tarihsel olarak Türkiye’den yurt dışına verilen göç ise Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesi ile 1960’lı yıllarda Avrupa’ya yönelen iş gücü göçüdür. Bu kapsamda Türkiye yurt dışında en fazla vatandaşı yaşayan ülkelerden birisidir (Tekelioğlu vd., 2015: 8). Sağlam (2006: 44), günümüz Türkiye’sinde göçün yönünün değiştiğini ve köylerden şehirlere ve kasabalara değil, kasaba ve küçük şehirlerden metropollere doğru bir göç hareketinin yaşandığını belirtmektedir. Sürecin böyle devam etmesi halinde başta metropoller olmak üzere büyük şehirler için hukuki, toplumsal, siyasal ve kültürel açıdan birçok problemin yaşanacağı belirtilmektedir. Çakır (2011: 222) da bu görüşe katılmakta ve bu sorunun yöre insanını göç veren illerde tutacak çekim merkezleri yaratarak giderilebileceğini belirtmektedir.

Süreç genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye’nin göçe yönelik politikalarının; göç veren (kaynak) ve göç alan (hedef) ülke kapsamında şekillendiği söylenebilir. Türkiye, 1960’lı yıllarda bir göç verme dalgası yaşamış olsa da hedef ülke olma durumunu hep devam ettirmiştir. Tarihsel açıdan bakıldığında farklı bölgelerden yıllar içinde ancak özellikle son 20 yılda hedef-transit ülke haline gelmiştir. Günümüzde farklı coğrafyalardan Türkiye’ye farklı amaçlar ile göçmenler gelmeye devam etmektedir. Bu göçmenlerin bir bölümü hedef ülke olarak buraya yerleşmek te başka bir bölümü de Türkiye üzerinden Avrupa’ya geçiş yapmaktadır (Araz, 2019: 63). Bunun yanında ayrıca ülkede İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra uluslararası göç gönderme politikaları da uygulanmıştır. Türkiye’de meydana gelen nüfus artışı kaynaklı işsizlik, insanları göç etmeye sevk etmiştir. 1950 li yıllarda hem köyden kente göç hem de yurtdışına göç şeklinde iki nüfus hareketi gerçekleşmiştir (Araz, 2019: 65). Tüm bu süreçleri ise uygulanan uluslararası göç kabul etme politikaları şekillendirmiştir.

Sonuç olarak Türkiye, uluslararası göç sistemi içerisinde yakın döneme kadar göç veren ve transit özellikleri ile ön plana çıkan bir ülke iken, hedef göç ülkesi konumuna doğru ilerlemektedir. Aynı zamanda, son yıllarda komşu bölgelerde yaşanan insani krizler ve istikrarsızlık ortamı nedeniyle uluslararası zorunlu göç hareketlerinden en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur. 2011 yılında Suriye’de başlayan savaş sonucunda yaklaşık 5,5 milyon insan başta Türkiye, Ürdün ve Lübnan olmak üzere komşu ülkelere sığınmıştır. Yaklaşık 3,5 milyondan fazla geçici koruma statüsü kapsamında Suriye vatandaşının yanı sıra (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 2); Irak, Afganistan, İran, Somali gibi ülkelere gelerek Türkiye’de uluslararası koruma başvurusu yapan ve bu süreç sonuçlanıncaya dek Türkiye’de yaşayan kişilerin sayısı da hızla artmaktadır.

Göç ve Kentsel Yaşam Sürecinde Toplumsal Entegrasyon

Türkiye’nin kara ve deniz sınırlarının genişliği, bu çerçevede birçok ülkeye komşu olması ve bulunduğu konum itibarıyla geçiş ülke statüsünde bulunması Türkiye’nin yoğun göç almasına neden olmaktadır. Bu kapsamda Türkiye, sadece ekonomik ve sosyal nedenlerle yapılan göçler değil, yasadışı göçmenler ve mülteciler için de bir geçiş ve varış nokrası olma özelliğini taşımaktadır. Türkiye’nin göç hareketliliğine ilişkin durumu daha çok uluslararası göçten ve özellikle bu anlamda sınır komşusu olduğu Suriye göçmenlerinden etkilenmektedir. Normal seyrinde devam eden iç göçe ilaveten Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göçün ani, hızlı ve yoğun bir şekilde yaşanması, Türkiye’nin göç politikalarını yeniden ve çok boyutlu bir şekilde ele almasını gerekli kılmıştır.

Klasik sosyoloji teorisi, kentsel göç sürecinde, göçmenlerin şehir yaşamına uyum sorunlarıyla karşılaştıklarını, göçmen sayısı arttıkça sorunların daha belirgin hale geldiğini, bu süreçte göçmenlerin sosyal dışlanma ile karşı karşıya kaldığını belirtmekte; ancak göçmen sayısındaki artış ve kentleşmenin derinleşmesiyle, özellikle göçmen sayısı belli bir seviyeye ulaştıktan sonra, sosyal dışlanmanın giderek azalacağını ve göçmenlerin psikolojik olarak şehir hayatına adapte olacaklarını savunmaktadır (Yunsong ve Yi, 2016: 120). Martikainen (2010: 267-268), farklı toplumlara yapılan göçler arasında birçok ortak özelliğin bulunduğunu buna göre; tüm ülkelerde "göç zinciri ve yerleşim, emek piyasasında bölünme, konut yerleşiminde (segregation) ayrı tutulma ve etnik cemaat oluşturma" ile ilgili alanlarda göç sürecinin tüm toplumlarda benzerlik gösterdiğini, yoğunluğu farklı düzeylerde de olsa ırkçılık ve ayrımcılık yaklaşımının tüm ülkelerde görüldüğünü belirtmektedir.

Göçlerin kentlere etkisi, ilk olarak fiziksel çevre değişikliklerinde gözlemlenmektedir. Bu anlamda göçle birlikte kentlerin nüfus yoğunluğu artmakta ve demografik değişimler yaşanmaktadır. Kentler aniden artan nüfus karşısında barınma ihtiyacını karşılama noktasında yetersiz kalmaktadır. Bu

durum kentlerde çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmayı teşvik ederek sağlıklı konut alanlarında yerleşim yaşanmasına sebep olmaktadır (Çakır, 2011: 211; Yaylı ve Ökde, 2019: 308). Göçmenlerin ekonomik kaygılarla merkezden uzak yerlerde yerleşimleri; beraberinde sağlık, güvenlik vb. birtakım sorunlar getirdiği gibi sosyal uyum süreçlerinin güçleşmesine neden olmaktadır.

Göçle birlikte kentsel nüfusun artması, beraberinde kentsel yoksulluk kavramını getirmektedir. “Kent özelinde yaşanan yoksulluk” olarak tanımlanan bu kavram; beraberinde yeterli gelire sahip olmayan ve temel hizmetlerden yararlanamayan yoksul insanlar, kentsel mekanlardan dışlanma, olumsuz yaşam koşulları, bilgi, eğitim ve donanım imkanlarından yoksunluk, temel karar alma süreçlerine katılamama, yurttaşlık gibi temel haklardan yararlanamama gibi birçok önemli soruna da sebep olmaktadır (Yücel Batmaz, 2016: 37). Kentsel yoksulların genellikle yetersiz eğitime sahip bireyler olarak kayıt dışı işlerde çalıştıkları bilinmektedir. Bu durum gecekondu mahallelerinde sıkışık kalmış olan kentsel yoksulların göçün yarattığı strese ilaveten işgücü piyasasında da sorun yaşamalarına sebep olmakta, çoğunlukla olumsuz yaşam koşullarından dolayı endüstriyel kirliliğin kurbanı olarak normal popülasyondan daha fazla ölüm ve morbidite prevelansı (hastalık yaygınlığı) yaşanmasına sebep olmaktadır (Chaudhuri, 2015: 86-87).

Göçmenler, kentlerde yaşam kalitelerini artırmak adına, yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde kentlerin belirli çevrelerinde toplanmakta ve kendi ihtiyaçlarını karşılayacak mekanlar oluşturmaktadırlar. “Chinatown” ve Little Italy” bunun dünyadaki örneklerindedir. Bu şekilde göçmenler kentlerin belli bölgelerinde, kendi bakkallarını, pazarlarını, restoranlarını, terzilerini, kafelerini, hatta kendi hastane ve okullarını oluşturabilmektedirler. Bu açıdan Türkiye’de de Suriyeli göçmenlerin, Suriye’deki istikrarsızlığa bağlı olarak gelişip Suriyeli Mahallelerine dönüşme olasılığı yüksek görünmektedir (Yaylı ve Ökde, 2019: 310). Faist (2003), ulus aşırı alanın öznesi olan bireyden; göçün ilk yıllarında göçmen olarak bahsetmek mümkünken; sonrasında kültürüyle, ticaretiyle müziğiyle, işyerleriyle, kahvehaneleriyle, toplumsal ilişkileriyle farklı ve kalıcı alanlar oluşturan bu bireylerden göçmen olarak bahsetmenin mümkün olmadığını ve yaşanan göç deneyimlerinin ardından yaratılan alanların da ulus aşırı alan olarak nitelendirilebileceğini belirtmektedir (Çağlar, 2018: 33).

Göçlerin kentsel yaşama etkilerinden birisi de kamusal hizmetlere erişim konusunda yaşanan güçlüklerdir. Bu noktada günlük olarak etkisini hissettiğimiz belediye hizmetleri kentlerde yaşam kalitesinde son derece belirleyici bir unsurdur. Belediye hizmetleri olan; şehir temizliği, çöp toplama, toplu taşıma, ulaşım, altyapı, su temini ve dağıtımı, zabıta hizmetleri gibi hizmetler, mevcut nüfusa göre tasarlandığı için, göçmenlerle birlikte artan nüfus sayısı karşısında yetersiz kalabilmektedir (Yaylı ve Ökde, 2019: 310). Bununla birlikte yerel hizmetlerin sunumunda o bölge halkının yönetime katılım sürecinde bulunması

kentsel hizmetlerin geliştirilmesi açısından önemli bir uygulamadır. Ancak bölgede yaşayan yabancı göçmenlerin, yerel hizmetlerin planlamasına katılamaması göçmenler açısından kamusal hizmetlere erişimi güçleştiren bir durumdur (Martikainen, 2010: 271-272). Kamusal hizmetlere erişime ilişkin Şenses (2002: 163), göçün kontrol edilmeye çalışıldığı pasifik ülkelerinde yönetimlerin göçmenlere konut sağlama konusunda duyarsız kaldıklarını ve gecekondü türü yerleşim biçimlerini caydırmak, için su gibi temel hizmetleri sunmaktan kaçındıklarını gözlemlendiğini belirtmektedir.

Göç olgusu kentlerde toplumsal yapıyı özellikle kültürel yapıda meydana gelen değişikliklerden dolayı etkilemekte; göçle birlikte yaşanan etnik, kültürel farklılık bir anlamda gruplaşmayı da beraberinde getirmektedir. Sağlam (2006: 42), göçlerin son yıllarda yoğunlaşmasının etnik bir karakterde algılandığını, kentleşme ve göçün farklı bir mekânda tutunabilme problemlerini aşabilmek için etnik kimlikleri ön plana çıkaran bir süreç olarak gözlemlendiğini belirtmektedir. Acartürk (2016: 144) ise, göç sonrası dönemde en önemli etkenlerden birisinin algılanan sosyal destek olduğunu, kendi etnik grubu içinde yaşamının sosyal paylaşımı artırarak yalnızlık ve kayıp duygularını azaltıyor olabileceğini belirtmektedir. Liu (2019: 1406) da güçlü etnik bağlara sahip göçmenlerin daha iyi iş fırsatlarına erişebildiklerini ve iyi bir iş istikrarına sahip olduklarını belirtmektedir. Bu açıdan sosyal ağların, göç sürecinde bilinmeyen bir yere gitmekten kaynaklanan kaygının azaltılmasında ve göçmenlerin sosyal entegrasyonlarının sağlanmasında önemli bir işlevi yerine getirdiğini söylemek mümkündür (Turut ve Özgür, 2018: 167).

Göçmenlerin kente uyumunda yerel yönetimler tarafından uygulanan sosyal ve ekonomik programlar önemli bir etkiye sahip olduğunu belirten Özer (2002: 162), okuma- yazma, meslek edindirme ve çeşitli kişisel gelişim kurslarının göçmenlerin entegrasyonunda önemli bir rol üstendiğini belirtmektedir. Şenses (2002: 162), İngiltere’de yapılan bir çalışmada göçün birçok kişinin yoksulluktan kurtulmasına katkı sağladığını ancak entegrasyon sürecinin aksine göç olgusunun sosyal kutuplaşmanın artmasına neden olduğu sonucuna ulaşıldığını belirtmektedir. Xie vd., (2016: 269) Çin’de yaptıkları araştırmada göçmenlerin toplumsal bütünleşme açısından entegrasyon ve asimilasyon süreçlerini incelemişlerdir. Bu araştırmada şehirde daha uzun süre ikamet eden, daha yüksek gelirlili ve kentsel toplumla daha fazla sosyal temasa sahip göçmen işçilerin belirgin bir şekilde daha yüksek bir kentsel kimlik duygusu taşıdıklarını belirlemişlerdir. Ho, (2006: 297-299) da Avustralya’da göçmen aileler üzerine yaptığı araştırmada uluslararası göçün genellikle erkekler için bir “kariyer hamlesi” olduğunu, buna karşın kadınların rollerinin femizasyonlaştığını, (kadının cinsiyet rollerinin gözden geçirilmesi aşamasında odak noktaya alınması) ailelerin yeni yerde yerleşmesini kolaylaştırmak için kadınların genellikle kendi kariyerlerinden vazgeçtiklerini belirtmektedir. Bu çerçevede göç olgusu cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; kadın ve erkeklerin bu süreçten farklı

etkilendikleri ve bu durumun toplumsal bütünleşme süreçlerine de farklı yansıdığı görülmektedir.

Göçlerle birlikte kentlerde yaşanan diğer önemli bir konu da güvenlik sorunudur. Güvenlik konusu hem yerli halk hem de göçle gelen kesim için önemlidir. Bu açıdan göç, toplumsal ve kamusal düzene ya da ulusal kimliğe karşı bir tür tehdit olarak da görülebilmektedir (Örselli ve Babahanoğlu: 2016: 2065). Liu (2019: 1406), yeni gelenler için, göçmen mahallelerinin aynı zamanda bir güvenlik duygusu ve grup içi güçlü bir dayanışma yarattığını bu nedenle göçmenlerin bir arada yaşamalarının ev sahibi topluma erken uyum ve adaptasyon için bir geçiş olduğunu belirtmektedir. Akkaya (2002: 204), her yeni göçün beraberinde yoksulluk ve kentsel şiddet getirdiğini, bu göç süreçlerinde nöbetleşe yoksulluk ve şiddet olaylarının yaşandığını belirtmektedir. Sağlam (2006: 43) göç eden kişilerin suça yönelmesinde bu kişilerin yeterli eğitime ve uzmanlık bilgisine sahip olmamalarının, "kabile ve cemaat" algılamaları ile şehre kendilerinden önce yerleşmiş olanları "öteki" şeklinde algılamalarının etkili olduğunu belirtmektedir. Castles (2018: 249) konuyu göçmenler açısından değerlendirmekte ve suçu göçmenlere yöneltmenin, geçmişle hoş olmayan paralelliklere sahip tehlikeli bir strateji olduğunu, azınlıklara karşı ırkçılık hareketinin de herkesin haklarına saldırmak için bir strateji olduğunu belirtmektedir. Birçok Avrupa ülkesinde şiddetin yaygın olarak göçmenlerin ve Müslümanların alt kültürüne atfedildiğini belirten Atasü Topçuoğlu (2016: 17), yerel ve göçmen ailelerdeki şiddet olaylarını karşılaştırmalı olarak inceleyen araştırmaların pek bulunmadığına dikkat çekerek sıkça yapılan bir yanlış olarak ötekileştirmeden uzak durulması gerektiğini belirtmektedir. Akkaya (2002: 215), bu şiddet döngüsünde yoksulluk konusuna vurgu yapmakta ve “kentleşme sürecinde yerli ile “öteki/göçmen” arasındaki gerginliğin yarattığı her türlü kentsel şiddete bir de “kenar”ın kendi içinde yarattığı şiddet yoksullukla birlikte eklendiğinde “gelecek için süreklilik taşıyan bir olgunun” karşımıza çıkacağını belirterek, giderek derinleşen bu olguya bir bölüşüm, insan hakları ve sosyal politika sorunu olarak bakılması gerektiğini vurgulamaktadır. Sonuç itibarıyla toplumsal şiddet olaylarında tek yanlı bakış, sorunu çözmeyeceği gibi, bu yanlı bakış göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin de uzamasına veya farklılıkların derinleşmesine neden olacaktır.

Sonuç

Göç, yüzyıllardan beri yaşanan bir olgu olarak toplumların hayatını önemli ölçüde etkilemektedir. Kentler toplumsal ve ekonomik gelişmeyi teşvik eden yapılar olarak göçlerden en çok etkilenen yapılar olmuşlardır. Bununla birlikte gelişme potansiyellerini göçlerden aldıklarını söylemek de yanlıştır olmayacaktır.

Göç ve kentleşme konusunda, Türkiye 1950’lerde başlayan bir süreçte gelişmekte olan ülkeler paralelinde bir seyir göstermiştir. Ancak bu süreç plansız ve sanayileşme hareketinin gerisinde yürütüldüğünden; bölgeler ve kentler arası

eşitsizlikler, alt yapı, eğitim, ulaşım, sağlık, konut, barınma gibi bir takım kentsel sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar yoğun göç hareketlerinin de yaşanması ile daha çok görünür ve hissedilir olmuştur.

Türkiye, göç olaylarını 1990'lara kadar daha çok ekonomik gerekçelerle iç göç şeklinde yaşamaktayken, 1990'larda uluslararası göçlerle yüzleşmeye başlamıştır. Bu dönemlerde, aynı zamanda iç göç hareketlerinin de yoğun yaşandığı yıllar olmakla birlikte dış göç olayları da yavaş yavaş başlamıştır. Esasında Türkiye'nin göç sürecine bakıldığında kırdan kente, kentten kente ve kent içi olmak üzere üç temel dönem geçirdiği söylenebilir. 2011 yılında komşu ülke Suriye’de yaşanan savaş ve kriz ortamının etkisiyle Türkiye iç göçü unutturacak derecede uluslararası göçle karşılaşmak durumunda kalmıştır. Soruna bu açıdan yaklaşıldığında, kendi içinde kırdan kente göç döngüsünü neredeyse tamamlama noktasında olan Türkiye'nin, uluslararası göç hareketleri çerçevesinde göç politikasına yön vermeye başladığı söylenebilir.

Bu süreçte Türkiye’de kentler birtakım eksikliklerine karşın iç göç talebini kendi içinde karşılamaya çalışırken; yoğun ve hızlı bir şekilde gerçekleşen uluslararası göçün etkisiyle kentsel sorunlarla boğuşmak durumunda kalmışlardır. Bu sorunları önlemenin ve bir arada yaşamının gerekliliklerinden birisi olarak değerlendirilen göç ve entegrasyon süreci, göçmenlerin kente ve yeni yerleştikleri topluma uyumlarını sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak entegrasyonun kendi içindeki bileşenleri düşünüldüğünde; bu durumun veya toplumsal bütünleşmenin hemen bir çırpıda gerçekleştirilebilecek bir süreç olmadığı da kolaylıkla görülür. Nitekim özellikle uluslararası göç hareketini daha önce deneyimlemiş olan gelişmiş batı ülkelerinde dahi entegrasyonun bugün bile çeşitli boyutlarıyla tartışılıyor olması bu durumu teyit etmektedir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar itibariyle kentsel yaşamın; göç olgusundan ekonomik, toplumsal, fiziksel, demografik ve daha da artırılabilir birçok açıdan etkilenmektedir. Göçlerle birlikte kentlerde konut, altyapı, sağlık, kültür, eğitim, ulaşım, güvenlik, iş olanaklarına ve kamusal hizmetlere erişim gibi konularda sıkıntılar yaşanabilmektedir. Ancak günümüzde insan haklarının merkezde olduğu modern devlet anlayışında bu hususlar önlenebilir nitelikte sorunlar olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan entegrasyon sürecinin sosyal içermeyi destekleyecek bir anlayışla kurgulanması, göçmenlerin uyumunu kolaylaştıracağı gibi toplumsal bütünleşmeyi sağlayarak kentsel gelişimi de destekleyecektir.

Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası sınırların kalktığı, teknolojinin ilerlediği, iletişimin hızlandığı bir dönemde toplumların sosyo-kültürel olarak farklılıkları olmakla birlikte bir o kadar da benzerliklerinin olduğu görülmektedir. Bu açıdan göçler nitelik değiştirip uluslararası bir görünüm arz etseler de toplumların birbirlerine benzemeye başlayan sosyo- kültürel özellikleri göçmenlerin yeni yerleşim yerlerinde uyumunu kolaylaştıran özellikler olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan insanı merkeze alan bireysel ve kültürel

farklılıkların korunmasını destekleyen, çok kültürlülüğü teşvik eden entegrasyon süreçleri daha hızlı ve etkili sonuçlar verecektir. Ayrıca entegrasyon sürecinin tek taraflı bir olgu olarak düşünülmeyip göç sürecini yaşayan tarafla birlikte ev sahibi olan tarafın da bu süreçte sorumluluklarının olduğu anlayışıyla hareket etmenin daha gerçekçi ve akılcı olacağı açıktır. Ayrıca bu durum toplumsal bütünlüşmeyi de çok daha hızlı kolaylaştıracaktır.

Kaynakça

Acartürk, C. (2016). “Göçün Ruh Sağlığına Etkisi”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (25), 137-150.

Akıncı, B., A. Nergis ve E. Gedik (2015). “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”. Göç Araştırmaları Dergisi, 1(2), 58-83.

Akkaya, Y. (2002). Göç, Yoksulluk ve Kentsel Şiddet. Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları. (Ed. Y. Özdek). Ankara: TODAİE, Yayın No:311.

Alarçin, K. (2019). Uluslararası Göç Hareketlerinde Türkiye’nin Konumu; Uluslararası Göç ve İç Göçün Karşılaşması, Kentsel Gerilim: Şanlıurfa ve Gaziantep Örneği. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Araz, E. (2019). Kamu Politikası Bağlamında Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Atasü Topçuoğlu, R. (2016). “Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama”. İnsan Hakları Yıllığı, 34, 1-20.

Barın, H. (2019). Türkiye'deki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara Örneği. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bhagat, R. B. ve S. Mohanty (2009). “Emerging Pattern Of Urbanization And The Contribution Of Migration In Urban Growth In India”. Asian Population Studies, 5(1), 5-20. DOI: 10.1080/17441730902790024.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği-UNHCR (2020). Mülteci ve Göçmen? https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/Refugee_or_Migrant_TR.pdf (12.05.2020).

Castles, S. (2018). “Social Transformation and Human Mobility: Reflections on the Past, Present and Future of Migration”. Journal of Intercultural Studies, 39(2), 238-251. DOI: 10.1080/07256868.2018.1444351.

Castles, S. (2010). “Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective”. Journal of Ethnic and Migration Studies, 36(10), 1565-1586. DOI: 10.1080/1369183X.2010.489381.

Chaudhuri, S. (2015). “Urban poor, economic opportunities and sustainable development through traditional knowledge and practices”. *Global Bioethics*, 26(2), 86-93. DOI:10.1080/11287462.2015.1037141.

Çağlar, T. (2018). “Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve”. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.

Çakır, S. (2011). “Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 209-222.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2017). *Şehircilik Şûrası Komisyon Raporları*. [https://webdosya.csb.gov.tr/db/sehircilikursasi/editordosya/Sura2017komisyon%20raporu\(1\).pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/sehircilikursasi/editordosya/Sura2017komisyon%20raporu(1).pdf) (24.05.2020).

Duman, D. (2019). “Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Entegrasyon Politikalarının Eksikliğinin Değerlendirilmesi”. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 44-67.

Ersanilli E. ve R. Koopmans (2010). “Rewarding Integration? Citizenship Regulations and the Socio-Cultural Integration of Immigrants in the Netherlands, France and Germany”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(5), 773-791. DOI: 10.1080/13691831003764318.

Es, M. ve H. Ateş (2004). “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(48), 205-248.

Göç İdaresi Başkanlığı (2022a). Genel Bilgi, <https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi54> (12.03.2024).

Göç İdaresi Başkanlığı (2022b). Geçici Koruma, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> (29.03.2024).

Göç İdaresi Başkanlığı (2024). <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda> (17.03.2024).

Haug, S. (2008). “Migration Networks and Migration Decision-Making”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(4), 585-605. DOI: 10.1080/13691830801961605.

Heper, M. (2018). *Türkiye’de Devlet Geleneği* (6. Baskı). Ankara: Doğu Batı.

Ho, C. (2006). “Migration as Feminisation? Chinese Women's Experiences of Work and Family in Australia”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32(3), 497-514. DOI: 10.1080/13691830600555053.

Kayan, A. (2018). *Çağdaş Gelişmeler Kapsamında Kent Yönetimi Tartışmaları*. Kamu Yönetimi Tartışmaları. (Ed. M. A. Özer ve U. Ayhan). Ankara: Gazi Kitabevi.

Keleş, R. (2005). “Kent ve Kültür Üzerine”. *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 9-18.

- Keleş, R. (2010). “Türkiye’de Kentleşme Kime Ne Kazandırıyor?”. *İdealkent*, 1(1), 28-31.
- Kim, H. R. ve İ. Oh (2011). “Migration and Multicultural Contention in East Asia”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(10), 1563-1581. DOI:10.1080/1369183X.2011.613332.
- King, R. ve R. Skeldon (2010). “Mind the Gap!’ Integrating Approaches to Internal and International Migration”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1619-1646. DOI: 10.1080/1369183X.2010.489380.
- Koçak, A ve A. D. Kaygısız (2023). “Cumhuriyet’ten Bugüne Türkiye’nin Göç Politikaları: Göç Yönetimindeki Ulusal ve Uluslararası Aktörler”. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi (SOSGÜZ)*, C: 5, S: 13 ss: 253-273.
- Liu, Z. (2019). “Supporting Or Dragging? Effects Of Neighbourhood Social Ties On Social Integration Of Rural-To-Urban Migrants in China”. *Housing Studies*, 34(9), 1404-1421.
- Martikainen, T. (2010). “Din, Göçmenler ve Entegrasyon”. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(38), 263-276.
- Niray, N. (2002). “Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 1-27.
- Örselli, E. ve V. Babahanoğlu (2016). “Türkiye’nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2063-2072.
- Özcan, N. Şenses (2015). “Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus-Devletler, Göçmenler”. *İdeal Kent*, Sayı 15, Ocak, ss. 22-39.
- Özer, D. (2008). “Göç Olgusu ve Kentsel Yaşama Uyumda Yerel Yönetimlerin Rolü”. *Yerel Siyaset Dergisi*, (33), 8-14.
- Ruhs, M. (2010).” Migrant Rights, Immigration Policy and Human Development”. *Journal of Human Development and Capabilities*, 11(2), 259-279. DOI:10.1080/19452821003677343.
- Sağlam, S. (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
- Shier, M.L., S. Engstrom ve J. R. Graham (2011). “International Migration and Social Work: A Review of the Literature”. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 9(1), 38-56.
- Şahnagil, S. ve T. Güler (2019). “Kentlilik Bilincinin Oluşumu ve Kente Entegrasyon Sürecinde Hemşeri Derneklerinin Etkisi”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(4), 91-105.

Şenses, F. (2002). Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

T. C. Kalkınma Bakanlığı (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Dış Göç Politikası Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara: Kalkınma Bakanlığı, Yayın No: KB: 3019- ÖİK: 800. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/DisGocPolitikas%C4%B1OzelIhtisas_KomisyonuRaporu.pdf (15.05.2020).

Taner, A. (2005). Globalleşme Sürecinde Kentler. Küreselleşme ve Yerelleşme. (Ed. K. Görmez). Ankara: Odak Yayınevi.

Tekelioğlu, M., A. Doğan ve F. Çelebi (2015). Türkiye’de Göç Politikalarının Gelişimi ve Mevcut Durum. Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu. (Ed. K. Canatan, M. Birinci, İ. Çağlar, Y. Kryvenko, S. Öksüz ve F. Altun). İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi, Yayın No: 12.

Turut, H. Ve M. Özgür (2018). “Bir Kente Göçün Hikâyesi: Süreçler, Bütünleşme ve Aidiyet”. Coğrafi Bilimler Dergisi, 16(1), 153-180.

Türk Dil Kurumu-TDK (2020). Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/> (12.05.2020).

Ulu, A. ve İ. Karakoç (2004). “Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi”. Planlama, 3(29), 59-66.

Uluslararası Göç Örgütü (2013). Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf (10.10.2022).

Uluslararası Göç Örgütü (2020). Göç ve Entegrasyon, <https://turkey.iom.int/tr/goc-ve-entegrasyon> (15.05.2020).

Uluslararası Göç Örgütü (2020). Uluslararası Göç Hukuku Göç terimleri sözlüğü, 2. Baskı. (Ed. R. Perruchoud ve J. Redpath – Cros). <https://docplayer.biz.tr/2566157-Goc-terimleri-sozlugu.html> (15.05.2020).

Ünver, O. C. (2008). Otuzbeş Yıllık Göç ve Bürokrasi Tanıklıklarım. Ankara: Phoenix.

Xie, S., X. Leng ve V. M. Ritakallio (2016). “The Urban Integration Of Migrant Workers in China: An Assimilation–Integration Pattern”. China Journal of Social Work, 9(3), 257-277. DOI: 10.1080/17525098.2017.1254718.

Vertovec, S. (2007). “Introduction: New Directions in The Anthropology Of Migration And Multiculturalism”. Ethnic and Racial Studies, 30(6), 961-978. DOI: 10.1080/01419870701599416.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). T.C. Resmî Gazete (28615, 11 Nisan 2013).

Yağcı, H. (2017). Zorunlu Göç Yaşamış 12-18 Yaş Çocuklarının Göç Yaşamamış Çocuklara Göre Sosyal Anksiyete Açısından Değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yaylı, H. ve F. Ökde (2019). “Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesi ile Uluslararası Göç İlişkisi”. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (43), 299-320.

Yunsong, C. ve Z. Yi (2016). “The Inequality Effect of Urbanization and Social Integration”. Social Sciences in China, 37(4), 117-135. DOI: 10.1080/02529203.2016.1241497.

Yücel Batmaz, N. (2016). “Kentsel Yoksullukla Mücadelede Belediyelerin Rolü “Keçiören Belediyesi Örneği””. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(1), 37-50.

Extended Summary

Migration and Social Integration in the Urbanization Process in Turkey

Migration and urbanization processes have developed parallel to each other throughout history. Despite the numerous challenges it poses, migration has contributed to societal development economically, commercially, culturally, socially, and in various other aspects. Moreover, the economic prosperity of cities and their potential to offer better living conditions have also encouraged migration movements.

The phenomenon of migration, which has been as old as human history and has initially occurred due to the need for economic and social development, has diversified and changed qualitatively over time in terms of its origins and dynamics. Migration movements, which were predominantly economic with the advent of the Industrial Revolution, have begun to occur today due to reasons related to political and fundamental human rights. This change not only altered the nature of migrations but also affected the approaches to managing the phenomenon of migration. Migration policies, which were previously shaped mainly on the basis of internal migration, have gradually necessitated a multi-actor international migration policy and management.

In this study, migration and related social integration activities, which should have an important place on Turkey's agenda in recent years, have been evaluated within the framework of the urbanization process. For this purpose, a conceptual analysis of migration, which constitutes the subject of the study, was conducted, addressing the management of the migration process, which has many dimensions such as societal, economic, cultural, etc. Then, the psycho-social dimension of migration's

impact on individuals was evaluated. Although the process of migration and adaptation has many aspects such as social, economic, societal, psychological, etc., the psycho-social dimension of migration has been emphasized here to better understand the process of social integration, which is the focus of the study.

In addition, the concept of integration, which is evaluated together with the phenomenon of migration in the study, was examined in various dimensions, and Turkey's urbanization process was discussed through the concepts of migration and urbanization, which are considered as cause and effect of each other. In the final section, Turkey's migration process and policies related to migration, the integration process, and urban life were discussed within a historical context.

Qualitative research method was adopted in the study, within this scope, a literature review was conducted through document analysis. Theoretical local and foreign sources on the subject were identified, collected, and examined to reach the main data of the study, and the results of the study were reached through the analysis and evaluation of these data. Throughout history, migration has been experienced due to economic, political changes, disasters, epidemics, wars, etc. People who have left their jobs, homes, and places have sometimes carried out this displacement activity voluntarily and sometimes forcibly.

Especially intensified with the end of the Cold War era, migration is currently being experienced intensely at national and international levels. As a result of globalization, it has become fragmented, multifaceted, and complex. In this regard, migration has become a universal issue today as a phenomenon experienced nationally and internationally. In this context, migration, a process experienced from the past to the present, has also become a subject of research in various disciplines.

In recent years, the psycho-social dimension of migration has also begun to be examined in detail in the relevant literature. Although migration and mental health have been researched more in the last 30 years, psychological problems arising from a person's relocation were first brought to the attention of the public in 1678 by Johannus Operius, a Swiss physician. The psychological problems observed in migrants and their living conditions suggest that migration is a traumatic event. Moving out of the environment in which a person is shaped and entering a new environment that they are not familiar with, and trying to adapt to this new environment, causes psychological distress for them. In this context, to understand the phenomenon of migration, it is necessary to evaluate the reasons affecting the individual's behavior and how they migrated. The failure to achieve the adaptation process, which is important for the individual's mental health, is important in terms of showing the individual's tendency to migrate and relocate again. The International Organization for Migration defines integration as "respect for some fundamental values that bring about a sense of responsibility and unite migrants and host communities around a common goal." In this context, recent discussions

on migration and integration in the literature have largely been shaped by countries' historical conditions, socio-economic situations, and policies regarding migration. Furthermore, following the phenomenon of migration, processes of social integration emerge in the forms of integration, assimilation, marginalization, and segregation.

The concept of integration, which signifies belonging to a community or group, expresses the socio-cultural relationship and proximity between the migrating individual and the host society. When evaluated from the perspective of Turkey, where international migration and internal migration processes are intense in certain regions, regional differences necessitate the consideration of integration processes in urban dynamics in studies related to social integration and adaptation. Ignoring regional differences may lead to the failure of programs conducted within the framework of general rules, emphasizing the need for developing locally specific solutions by addressing migration issues on a more micro level in urban contexts. Therefore, in order to respond to the complexity of contemporary migrations, integration should be structured not through a "one-size-fits-all" approach but by supporting multiculturalism and the exercise of individual rights, encompassing all components such as economic, social, cultural, etc.

Based on the results obtained in the study, urban life is affected by migration in economic, social, physical, demographic, and many other aspects that can be further enhanced. Alongside migrations, difficulties can arise in cities regarding housing, infrastructure, health, culture, education, transportation, security, employment opportunities, and access to public services. However, in the modern state understanding where human rights are central, these issues are considered preventable problems. Therefore, structuring the integration process with an understanding that supports social inclusion will not only facilitate the adaptation of migrants but also promote social integration, thereby supporting urban development.

In today's world, influenced by globalization, we witness the removal of international borders, technological advancements, and accelerated communication. Although societies have socio-cultural differences, they also exhibit similarities, especially in this era where globalization prevails. In this regard, while migrations undergo qualitative changes and present an international outlook, the socio-cultural characteristics of societies, which are becoming increasingly similar, are considered as facilitating factors for the adaptation of migrants in their new settlements. Therefore, integration processes that prioritize individual and cultural differences, support multiculturalism, and preserve the centrality of the individual will yield faster and more effective results.

Furthermore, it is evident that considering integration as a unilateral phenomenon and acknowledging the responsibilities of both the migrant and the host

community in this process would be more realistic and rational. Additionally, this approach will expedite societal integration.